

4.10.2022

Rovaniemen kaupungin ympäristölautakunta,
Mäntyvaarantie 2,
96100 Rovaniemi

kirjaamo(at)rovaniemi.fi

Lausuntopyyntö 6.9.2022

Kristojen yhteismetsä Oy:n maa-aineslupahakemus, Ilinkiharjun hiekkaluokka-alue, Meltosjärven 2-luokan pohjavesialue, Ylitornio

Hakemus

Kristojen yhteismetsä Oy hakee lupaa hiekan ja soran ottamiselle Ylitornion Meltosjärvellä sijaitsevalta tilalta Saajoranta 976-407-15-4. Ottoalueen pinta-ala on noin 2,72 ha. Lupaa haetaan 90 000 k-m³:n suuruiselle ottomäärälle kymmeneksi (10) vuodeksi.

Ottoalue sijaitsee Ylitornion Meltosjärven (12976105) vedenhankintaan soveltuvalla pohjavesialueella. Hakemuksessa ei ole esitetty arviota pohjaveden ylimmästä korkeudesta alueella. Hakemuksen mukaan alueelle on tarkoitettu asentaa pohjaveden havaintoputki. Pohjavesipinnan ja alimman ottotason välissä säilytetään 3-4 metrin suojakerrospaksuus.

Hakemuksen mukaan alin suunniteltu ottamistaso alueella on välillä +95,00-97,00 metriä (N2000). Ottamissyvyudeksi on hakemuksessa ilmoitettu 0-12 metriä.

Hakemuksen mukaan alueella ei varastoida pidempiaikaisesti polttoaineita. Mikäli työkoneita säilytetään yöaikaan maa-ainesalueella, niille rakennetaan tarvittaessa varastointialue ja mikäli toiminta vaatii jatkuvaa yösäilytystä, rakennetaan suojattu tukitoiminta-alue. Melupäästöjä torjutaan varastokasojen sijoittelulla ja pölyämistä kastelemalla. Vahinkotilanteiden varalta alueella säilytetään riittävästi imeytysmateriaaleja.

Hakemuksen mukaan ottamistoiminnan aikana muodostuneet luiskat muotoillaan kaltevuuteen 1:3 tai loivemmaksi. Alueelta kuorittuja pintamaita käytetään alueen muotoiluun ja kasvualustaksi. Myös isoja kiviä ja lohkarkeitä sekä rakentamiskäyttöön kelpaamatonta alueelta saatavaa maa-ainesta (esim. siltti) tullaan käyttämään alueen maisemoinnissa. Maisemointia voidaan osittain tehdä jo ottotoiminnan aikana.

Sovellettava lainsäädäntö ja ohjeistus

Maa-aineslain 3 §:n mukaan aineksia ei saa ottaa niin, että siitä aiheutuu muun muassa tärkeän tai muun vedenhankintakäyttöön soveltuvan pohjavesialueen veden laadun tai antoisuuden vaarantumista, jollei siihen ole saatu vesilain mukaista lupaa. Maa-

ainesten ottamista koskevassa lupaharkinnassa ja lupaehdoissa otetaan huomioon myös maa-ainelain 3 §:n ympäristöperusteiset rajoitukset muun muassa kauniin maisemakuvan, luonnon merkittävien kauneusarvojen tai erikoisten luonnonesiintymien turmelemisesta taikka ne lain 3 §:ssä mainitut muut rajoitukset, joilla pyritään estämään huomattavat tai laajalle ulottuvat vahingolliset vaikutukset asutukselle tai ympäristölle.

Ympäristönsuojelulain pohjaveden pilaamiskielto (YSL 17 §) kieltää pohjaveden pilaamisen ja laadun vaarantamisen. Ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttava toiminta on mahdollisuuksien mukaan sijoitettava siten, ettei toiminnasta aiheudu pilaantumista tai sen vaaraa ja että pilaantumisesta voidaan ehkäistä.

Ympäristöministeriön oppaan *Maa-ainesten ottaminen – opas ainesten kestäväään käyttöön* (Ympäristöministeriön julkaisuja, 2020:24) mukaan soran ottamisalueen sijoittuminen pohjavesialueelle edellyttää riittäviä suojakerrospaksuuksia pohjaveden pinnan yläpuolelle.

Oppaan mukaan maa-ainesten ottaminen pohjavesialueella voi olla mahdollista, mikäli maa-ainesten ottaminen suoritetaan siten, että koskematonta maa-ainesta jätetään ylimmän tutkitun luonnollisen pohjavedenpinnan päälle aina vähintään neljän (4) metrin suojakerros. Oppaassa on ohjeistettu myös muun muassa soranottamisalueiden jälkihoitotöiden toteuttamista.

Pohjavesialue ja arvokas harjualue

Suunniteltu ottamisalue sijoittuu Meltosjärven (12976105) muulle vedenhankintakäyttöön soveltuvalla pohjavesialueelle (2-luokka). Meltosjärven pohjavesialue sisältää Meltosharju- ja Illinkiharju-nimiset harjuselänteet, jotka sijaitsevat pidempään harjujaksoon kuuluvalla länsi-itäsuuntaisella harjualueella. Harjujakso muodostuu polveilevista selänteistä. Meltosharju muodostaa pohjavesialueen itäisen osan ja Illinkiharju läntisen osan.

Pohjavesialuetta pitkin kulkee maantie, jonka molemmin puolin harjuselänne jatkuu. Selänne on noin 10-30 m korkea ja pääosin kapeahkolakinen, mutta varsin loivarinteinen. Kotavaaran kohdalla selänne on epäsymmetrinen, lähes terassimainen. Muodostuman rinteillä on paikoin pieniä rantavalleja sekä heikkoja terasseja. Aines on pääosin hiekkaista soraa. Muodostuman länsipäässä on deltamainen harjulaajentuma, jonka aines on hiekkaa ja kerrospaksuus kolme metriä. Myös muodostuman itäpäässä on hiekasta koostuva delta.

Meltosjärven pintaa on laskettu ja harjun itäpäähän sivuilla alavimmat alueet ovat vanhaa järvenpohjaa. Meltosharjuun muodostuu runsaasti pohjavettä Kotavaaran rinteiltä. Harjun itäosassa se purkautuu Meltosjärviin. Pohjavesialueen antoisuudeksi on arvioitu 960 m³/d ja alueella on kaksi koepumpattua paikkaa, joista antoisuudet ovat olleet noin 400 m³/d luokkaa.

Suunniteltu ottamisalue sijoittuu Meltosharju-Illinkiharjun arvokkaalle harjualueelle. Kyseessä on laaja yhtenäinen harjumuodostuma, joka on kerrostunut keskiosiltaan Kotavaaran pohjoisrinteeseen. Kyseisen harjualueen raja-alue on tarkistettu Lapin Pohjave-

sien suojelun ja kiviaineshuollon yhteensovittamishankkeen (Poski) 1. vaiheen yhteydessä (2015). Vesimaisemiin, suomalaisemiin ja Meltosjärven kylämaisemaan liittyvä harjualue erottuu selvästi ympäristöstään. Harjualue käsittää luonnontilaista harjumaisemaa sekä harjun kulttuurimaisemaa. Harjua pitkin rakennettua maantieosuutta voidaan pitää maisematienä. Harjualue on luokiteltu maa-ainesten ottoon soveltumattomaksi alueeksi.

Liikenne

Lapin ELY-keskus toteaa, että maa-ainesten ottoalue sijaitsee hyvin lähellä Laki liikennejärjestelmästä ja maanteistä (503/2005) tarkoittamaa maantietä 932. Maantien ja maa-ainesten ottoalueen väliin tulee jättää 20 metrin suoja-alue (etäisyys mitattuna maantien keskilinjasta). Suoja-alueen ulkopuolella tulee maa-ainesten ottoalue luiskata kaltevuuteen 1:4 tai loivempi.

Ottoalueelle tulevan metsätien liittymä maantielle 932 on vino ja liikenneturvallisuuden kannalta heikko. Maa-ainesten ottoalueelle johtavaa liittymää on parannettava ja liittymälle on haettava uusi liittymälupa Pirkanmaan ELY-keskuksen lupapalveluista. Ohjeet liittymäluvan hakemiseen: <https://www.ely-keskus.fi/liittymat>.

Luonnonsuojelu

Lapin ELY-keskus toteaa, että hakemuksen tarkoittamalla alueella ei sijaitse valtioneuvoston hyväksymiä luonnonsuojeluohjelmiin kuuluvia alueita eikä perustettuja luonnonsuojelualueita. Alue ei myöskään sijaitse valtakunnallisesti merkittävällä tai muutoin suojelulla maisema-alueella.

Lähin suojelualue, Meltosjärvi-Pysäjäjärvi (FI1302104) Natura 2000 -alue sijaitsee noin kolmen kilometrin etäisyydellä hakemuskohteesta. Maa-aineksen otto esitetyllä tavalla ei todennäköisesti heikennä Natura-alueen luonnonarvoja.

Hakemuskohteella tai sen vaikutusalueella ei ole tiedossa olevia luonnonsuojelulain 42 §:n nojalla koko maassa rauhoitettujen kasvilajien, 46 §:n uhanalaisten lajien tai 47 §:n erityisesti suojeltavien lajien esiintymiä ja eläinten havaintopaikkoja, eikä luontodirektiivin liitteiden II ja IV lajien esiintymiä ja eläinten havaintopaikkoja.

ELY-keskuksen käsityksen mukaan alueen luontoarvot eivät kuitenkaan rajoita ottamisen järjestämistä suunnitellulla alueella.

Kaavatilanne

Lapin ELY-keskus toteaa, että suunnitelma-alue sijoittuu Länsi-Lapin voimassa olevassa maakuntakaavassa maa- ja metsätalousvaltaiselle alueelle (M 4505). Merkinnällä osoitetaan pääasiassa maa- ja metsätalouskäyttöön tarkoitettuja alueita, joita voidaan käyttää pääasiallista käyttötarkoitusta sanottavasti haittaamatta ja luonnetta muuttamatta myös muihin tarkoituksiin.

Lisäksi nyt suunniteltu ottoalue sijoittuu maakuntakaavassa osoitetulle matkailun vetovoima-alueelle (mv 8415) ja maaseudun kehittämisen kohdealueelle (mk 8035). mv-merkinnällä osoitetaan matkailun ja virkistysalueen vyöhykkeitä, joihin kohdistuu

alueidenkäytöllisiä kehittämistarpeita ja niiden yhteensovittamista. Kaavamääräyksen mukaan: "Aluetta tulee kehittää matkailupalvelukohteiden, maaseutumatkailun, palvelujen ja reitistöjen yhteistoiminnallisena kokonaisuutena alueen pääkäyttötarkoitusten kanssa yhteen sopivalla tavalla. Kulttuuriperintö-, maisema- ja luontoarvoja tulee vaalia matkailun vetovoimatekijöinä."

mk-merkinnällä osoitetaan maaseutuvyöhykkeitä, joihin kohdistuu alueidenkäytöllisiä kehittämistarpeita ja niiden yhteensovittamista. Kaavamääräyksen mukaan: "Alueella tulee säilyttää ja kehittää monipuolisesti maaseudun elinkeinoja, palveluja, asutusta ja kulttuuriympäristöä. Pysyvän asutuksen sijoittumista tulee edistää olemassa olevaa rakennetta täydentäen."

Suunnitellun ottoalueen vieressä kulkee lisäksi maakuntakaavassa osoitettu moottorikelkkailureitti.

Alueella ei ole oikeusvaikutteista yleis- tai asemakaavaa. ELY-keskuksen näkemys on, että suunniteltu hanke ei vaikeuta alueen käyttämistä maakuntakaavassa osoitettuun tarkoitukseen.

Edellytykset maa-ainesten otolle

Suunniteltu ottamistoiminta sijoittuu muulle vedenhankintakäyttöön soveltuvalla pohjavesialueelle (2-luokka) sekä arvokkaalle harjualueelle. Suunniteltu ottotoiminta sijoittuisi harjumuodostuman keskiosaan laajentaen jo olemassa olevaa vanhaa ottoaluetta.

Maa-aineslupahakemuksessa ei ole huomioitu toiminnan sijoittumista arvokkaalle harjualueelle. Lapin ELY-keskus katsoo, että haettu ottomäärä (90 000 k-m³) ja uuden harjualueen avaaminen voivat aiheuttaa maa-aineslain 3 §:n vastaisia vaikutuksia. ELY-keskus kuitenkin katsoo, että pienimuotoisempi, maa-ainesten oton lopettamiseen ja alueen jälkihoitoon tähtäävä toiminta voi olla mahdollista. Esimerkiksi 50-60 000 k-m³ määrä voi olla mahdollinen.

Lapin ELY-keskus katsoo, että ottomäärää pienentämällä, avaamalla mahdollisimman vähän uutta harjualuetta ja maa-ainesten oton lopettamiseen tähtäävällä ottamistoiminnalla voitaisiin välttää maa-aineslain 3 §:n vastaisia vaikutuksia. Lapin ELY-keskus arvioi, että ottomäärää pienentämällä maa-ainesten ottaminen hakemuksen tarkoittamalla alueella voi olla mahdollista ilman, että siitä ennalta arvioiden aiheutuu ympäristölle maa-aineslain tai vesilain tarkoittamia haittoja. Lupaharkinnan yhteydessä on kuitenkin otettava huomioon seuraavat asiat:

Suojakerrospaksuudet

Lapin ELY-keskus muistuttaa, että ympäristöhallinnon ohjeistuksen mukaisesti myös muulla vedenhankintaan soveltuvalla pohjavesialueella (2-luokka) tulee jättää pohjaveden ylimmän mitatun pinnantason päälle vähintään neljän (4) metrin paksuinen suojaava maakerros. Lisäksi ELY-keskus huomauttaa, että pohjaveden pinnan päälle jätettävät suojakerrospaksuudet mitataan aina ylimmästä mitatusta pohjaveden pinnankorkeudesta, ja tämä vaatimus koskee myös orsivettä.

Hakemuksessa ei ole esitetty tietoa pohjaveden pinnankorkeudesta suunnitellulla ottoalueella.

Lapin ELY-keskus katsoo, että ottoalueelle on asennettava pohjaveden havaintoputki pohjaveden pinnankorkeuden tarkkailua varten. Pohjaveden havaintoputki tulee olla kairauskalustolla asennettu ja rakenteeltaan sellainen, että se soveltuu myös tarvittaessa pohjavesinäytteenottoon. Havaintoputki on asennettava siten, että se ulottuu vähintään neljä (4) metriä alimman suunnitellun ottotason alapuolelle.

Alueelle asennettavasta pohjaveden havaintoputkesta on mitattava pohjaveden pinnantasot ennen toiminnan aloittamista. Mikäli pinnantasot on korkeammalla kuin hakemuksessa ilmoitettu alin suunniteltu ottamistasot tai alle neljän metrin syvyydellä suunnitellusta alimmasta ottamistasosta, on suunniteltua alinta ottotasoa nostettava niin, että neljän (4) metrin suojakerrospaksuus pohjavedenpinnan päällä toteutuu.

Tarkkailu

Pohjaveden pinnantasoa tulee tarkkailla neljä kertaa vuodessa alueelle asennettavasta havaintoputkesta. Mikäli pohjaveden pinnantasot havaitaan tarkkailussa nousevan, tulee alinta ottamistasoa nostaa alueella siten, että suojakerrospaksuus on vähintään 4 metriä. Tarkkailua tulee suorittaa säännöllisesti myös siinä tapauksessa, että putki olisi kuiva.

Pohjaveden pintojen tarkkailutulokset tulee toimittaa valvojalle ja Lapin ELY-keskukselle vuosittain sähköisesti.

Ottamistoiminta

Ottamistoiminnan suunnittelussa on noudatettava erityistä huolellisuutta, että alinta ottotasoa ei aliteta. Ottoalueen korot tulee merkitä alueelle näkyvästi ja riittävän tiheästi, jotta alinta ottotasoa ei aliteta missään tilanteessa. Korot tulee myös tarkistaa riittävän usein, ja korkotasojen mittauksesta tulee pitää työmaapäiväkirjaa.

Toiminnassa tulee myös huolehtia siitä, ettei maaperään ja pohjaveteen pääse missään tilanteessa polttoainepäästöjä. Mahdolliset päästöt on välittömästi ilmoitettava valvontaviranomaiselle. Pohjavesialueella ei tule säilyttää poltto- ja voiteluaineita, eikä koneita tule huoltaa tai tankata ottamisalueella. Alueella ei myöskään tule säilyttää työkoneita. Jätteiden, ylijäämämassojen ym. sijoittaminen ottamisalueelle ei ole sallittua, eikä pohjavesialueelle tule varastoida muualta tuotua kiviainesta, kuten kalliomursketta. ELY-keskus myös muistuttaa, että kaikkien jätevesien imeyttäminen maaperään on luokitellulla pohjavesialueella kielletty.

Jälkihoito

Ottamisalue tulee jälkihoitaa välittömästi ottotoiminnan päätyttyä pohjaveden laadun turvaamiseksi. Jälkihoitotoimienpiteissä tulee olla huolellinen ja jälkihoitotoimenpiteet tulee yksilöidä mahdollisessa maa-ainesluvassa. Lapin ELY-keskus katsoo, että ottoalueen vaihteellinen maisemointi on tarpeellista kyseessä olevalla kohteella ja arvokkaan harjualueen vuoksi maisemoinnissa tulee kiinnittää erityistä huomiota alueen sopeutumisessa ympäristöön. Lisäksi ELY-keskus katsoo, että Meltosjärven

pohjavesialueella keskeinen jälkihoitotoimenpide on alueen metsittäminen alueelle tyypillisillä puuntaimilla. Alueen jälkihoitotyöt ja maisemointi tulee tehdä luvan voimassaoloaikana. ELY-keskus myös toteaa, että jälkihoitotoimenpiteissä pintamateriaaliksi ei sovellu esim. siltti, joka on liian hienorakeista tarkoitukseen.

Pohjaveden laadun turvaamiseksi jälkihoitotoimenpiteet tulee alueella aloittaa jo ottotoiminnan aikana. Pohjaveden suojelun kannalta on tärkeää, että asianmukaisin jälkihoitotoimenpitein alueelle aikaansaadaan oton päätyttyä mahdollisimman nopeasti uusi maannoskerros. Maisemoinnissa pintamateriaalina tulee ensisijaisesti käyttää alueen alkuperäistä pintakerrosta. Alkuperäisen pintakerroksen kangashumus ja sen alapuolella oleva rikastumiskerros tulisi kuoria ja varastoida erikseen ottamisalueen reunoille ennen toiminnan aloittamista. Pintamaat tulee levittää alueelle takaisin alkuperäisessä järjestyksessä.

ELY-keskus katsoo, että kasvillisuuden ja pohjaveden kannalta paras tulos saavutetaan, kun maan ylin orgaanista ainesta sisältävä humuskerros (kuntta) voidaan irrottaa ja levittää takaisin alueella laajoina mattoina. Pintamaiden varastointiaika tulisi olla mahdollisimman lyhyt, sillä pintakerroksen orgaaninen aines hajoaa nopeasti. Soveltuva varastointiaika on korkeintaan 2-3 vuotta. Vaiheistamalla ottaminen ja jälkihoito saavutetaan paras lopputulos.

Mikäli pintamateriaalia tuodaan alueelle ulkopuolelta, on siihen aina oltava lupaviranomaisen hyväksyntä, ja pintamateriaalina tulee käyttää ainoastaan puhtaita maa-aineksia, joista ei kulkeudu haitallisia aineita pohjaveteen. Toiminnanharjoittajan tulee pyydettyäessä pystyä esittämään aineksen alkuperä. Muita jälkihoitotoimia ovat varastokasojen poistaminen alueelta, alueen siistiminen, muotoilu ja pintamateriaalin (humus) levitys, kasvillisuuden palauttaminen sekä alueelle soveltumattoman käytön estäminen. Jälkihoitoa toteutettaessa tulee huolehtia siitä, ettei pohjavesialueella levitettävä pintamateriaali ole liian hienorakeista. Hienorakeinen maalaji vähentää pohjaveden muodostumista ja soveltuu huonosti kasvillisuuden kasvualustaksi. Myöskään karike ja kuorike eivät sovellu pohjavesialueella käytettäväksi.

Lupa-ajan päätyttyä ottamisalueella ei tule olla maa-ainesvarastokasoja lainkaan, sillä ne estävät jälkihoidon toteuttamisen. Tiivistyneet tienpohjat ja varastokasojen pohjat tulee möyhiä ja pehmentää toiminnan loputtua, sillä tiivis maaperä läpäisee vettä huonosti ja vähentää siten muodostuvan pohjaveden määrää.

ELY-keskus huomauttaa lisäksi, että toiminnan päättyessä myös mahdollinen suoja-alue tulee jälkihoitaa siten, että suojarakenteet puretaan ja alue palautetaan metsämaaksi. Mahdolliset pilaantuneet maat tulee toimittaa käsittelyyn. ELY-keskus suosittelee, että maisemoinnissa ja jälkihoitotöiden suunnittelussa käytetään päivitettyä maa-ainesopasta (*Maa-ainesten ottaminen – opas ainesten kestäväään käyttöön*, Ympäristöministeriön julkaisuja, 2020:24.)

Johtopäätökset

Lapin ELY-keskus katsoo, että maa-ainesten ottaminen suunnitellulta alueelta voi olla mahdollista, mikäli lupaharkinnassa huomioidaan edellä esitetyt asiat. ELY-keskus korostaa ottamisen vaiheistamista ja huolellista toimintakulttuuria.

Lapin ELY-keskus muistuttaa, että toiminnanharjoittaja on vesilain mukaisessa vastuussa mahdollisista vesiin kohdistuvista haitoista ja siten velvollinen muun muassa tarvittaviin korjaus- ja korvaustoimenpiteisiin. ELY-keskus toteaa, että pohjavesialueiden suojelussa tulee huomioida nykyisten vedenottotarpeiden lisäksi myös mahdollisesti tulevat vedenottotarpeet pitkälle tulevaisuuteen. ELY-keskus myös muistuttaa, että luokitellulla pohjavesialueella toimittaessa tulee kaikessa toiminnassa noudattaa erityistä varovaisuutta ja huolellisuutta.

Ottamistoiminnan loputtua on pidettävä lopputarkastus. Luvan haltijan on tehtävä maa-ainelain 23 a §:n 1 momentissa tarkoitetun otetun aineksen määrää ja laatua koskeva ilmoitus lupaviranomaiselle vuosittain viimeistään tammikuun 31. päivänä.

Päätökset asiassa pyydetään lähettämään tiedoksi Lapin ELY-keskukselle (MAL 19 §). Lupapäätökseen tulisi merkitä luvan viimeinen voimassaolopäivä. Lupapäätös maa-ainesten ottamisesta tulee viedä myös maa-ainesten ottamisen tietojärjestelmään (NOTTO) Suomi.fi palvelusta löytyvällä sähköisellä ilmoituslomakkeella.

Asiakirjan hyväksyminen

Lausunnon valmisteluun ovat osallistuneet ylitarkastaja Ari Neuvonen (luonto) ja ylitarkastaja Eira Järviluoma (liikenne).

Tämä asiakirja on hyväksytty sähköisesti viraston sähköisessä asianhallintajärjestelmässä. Asian on esitellyt ylitarkastaja Pia Lindholm ja ratkaissut yksikön päällikkö Leena Ruokanen.

Tämä asiakirja LAPELY/4737/2022 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument LAPELY/4737/2022 har godkänts elektroniskt

Ratkaisija Ruokanen Leena 04.10.2022 12:47

Esittelijä Lindholm Pia 04.10.2022 12:35